

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОВОД КАТЕРИНА КОСТЯНТИНІВНА

УДК 343.352

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДКУПУ
ПРАЦІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ ЧИ
ОРГАНІЗАЦІЇ (СТ. 354 КК УКРАЇНИ)**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент
Васильєв Андрій Анатолійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
кримінального права і кримінології
факультету № 1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
Марисюк Костянтин Богданович,
Інститут права та психології
Національного університету «Львівська
політехніка», професор кафедри
кримінального права і процесу;

доктор юридичних наук, доцент
Храмцов Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету.

Захист відбудеться 1 липня 2017 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 29 травня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування в Україні громадянського суспільства, її становлення як демократичної, соціально-правової держави, розвиток міжнародного співробітництва безпосередньо пов'язані з нормальним функціонуванням органів державної влади та місцевого самоврядування, апарату управління підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності. Разом з цим, корупція на сьогодні являє собою величезну загрозу правовим нормам, демократії, правам людини, соціальній справедливості, перешкоджає економічному розвитку країни та ставить під загрозу стабільність демократичних інститутів.

Одним із найважливіших завдань правоохоронних органів України є забезпечення ефективної протидії корупційним проявам, у тому числі шляхом притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. В останні роки вітчизняний законодавець ратифікував низку міжнародно-правових документів та імплементував їх положення у національну правову систему. На думку міжнародних і вітчизняних фахівців, практична реалізація положень відповідних нормативних актів здатна істотно послабити корупційні ризики в країні, поновити в нашій державі дієвість принципу верховенства права, підвищити рівень довіри громадян до діяльності службових осіб та посадовців апарату управління підприємств, установ і організацій. Втім, імплементация міжнародно-правових антикорупційних стандартів у вітчизняне кримінальне законодавство, як свідчить судова практика, поки що не привела до очікуваних негайних позитивних результатів. Тому відповідні новели закону про кримінальну відповідальність потребують подальших ґрунтовних наукових досліджень, а в кримінально-правовій доктрині мають бути переглянуті деякі усталені погляди та напрацьовано практичні рекомендації для правозастосовних органів. Це повною мірою стосується наукового осмислення підстав кримінальної відповідальності за передбачений ст. 354 Кримінального кодексу (далі – КК) України підкуп працівника підприємства, установи чи організації. Додаткового значення цьому завданню надало внесення до зазначеної норми впродовж 2013–2015 років істотних змін.

Вивчення опублікованих статистичних даних Генеральної Прокуратури України* показує, що кількість зареєстрованих за цією статтею корупційних злочинів незначна. Так, у 2013–2016 роки в Україні їх було зареєстровано всього 93, з яких провадження направлені до суду з обвинувальним актом у 68 випадках. Таким чином, доводиться констатувати, що в часи практично тотальної корумпованості нашого суспільства, на фоні поширення дії положень ст. 354 КК України й на приватний сектор управління й економіки, віднесення до предмету підкупу не тільки майнових, але й немайнових субстанцій, ефективність застосування цієї норми залишається невисокою. Однією з причин цього є відсутність наукових досліджень складу злочину, передбаченого ст. 354 КК України в її новій редакції.

Дослідження підстав кримінальної відповідальності за підкуп працівника

* Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Форма № 1 (місячна). Затверджено Наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України.

підприємства, установи чи організації, вивчення закономірностей та проблем її реалізації є теоретично та практично важливими завданнями, що стосуються вдосконалення механізмів реального забезпечення прав і законних інтересів як окремих громадян, так і держави в цілому.

Окремі аспекти зазначеної проблематики були висвітлені у роботах П. П. Андрушка, О. Ф. Бантишева, Ю. В. Бауліна, Ю. В. Гродецького, А. А. Вознюка, О. О. Дудорова, О. О. Житного, В. М. Киричка, О. М. Литвинова, В. М. Мисливого, Д. Г. Михайленка, В. І. Осадчого, Є. О. Письменського, Є. Л. Стрельцова, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, О. М. Храмцова, П. В. Хряпінського, Ф. В. Шиманського, Д. О. Шумейка, О. М. Юрченка та інших вчених. У проведеному О. О. Кашкаровим дисертаційному дослідженні «Кримінально-правова характеристика одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації» (2012 р.) не враховано кардинальні зміни формулювання норми ст. 354 КК України та її принципово нове змістовне наповнення (через внесення низки змін та доповнень у положення статті). При цьому законодавець, встановлюючи кримінальну відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, у диспозиції відповідної норми лише у загальному виді розкрив об'єктивні та суб'єктивні ознаки цього злочину та не взяв до уваги наявності в КК України ряду норм про відповідальність за тотожні суспільно небезпечні діяння у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, що провокує помилки під час кваліфікації корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом.

Наведене обумовлює актуальність здійснення кримінально-правової характеристики підкупу працівника підприємства, установи чи організації і вирішення доктринальних питань удосконалення кримінального законодавства щодо відповідальності за цей злочин, вироблення відповідних рекомендацій для правозастосовної практики з метою зменшення рівня корупційних проявів в нашій державі та поліпшення іміджу України у світі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до пріоритетних напрямів з наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. 5.11 Додатку 5). Тему обрано в межах науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ «Протидія злочинності кримінально-правовими та кримінологічними засобами» (номер державної реєстрації 0113U008195).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 10 від 25.09.2014 р.)

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є здійснення комплексного наукового аналізу складу підкупу працівника підприємства, установи чи організації, передбаченого ст. 354 КК України, розробка науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавчої регламентації підстав кримінальної відповідальності за цей злочин.

Для досягнення зазначеної мети у роботі поставлено і послідовно вирішено

такі задачі:

- провести історичний аналіз встановлення та розвитку кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації;
- розглянути положення зарубіжного законодавства щодо відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації;
- охарактеризувати безпосередні об'єкти злочинів, передбачених ст. 354 КК України;
- здійснити аналіз категорії «неправомірна вигода» як предмета підкупу працівника підприємства, установи чи організації;
- встановити зміст ознак об'єктивної сторони підкупу працівника підприємства, установи чи організації;
- проаналізувати ознаки суб'єкта підкупу працівника підприємства, установи чи організації;
- розглянути суб'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 354 КК України;
- на підставі результатів дослідження виробити пропозиції і рекомендації, спрямовані на удосконалення чинної редакції ст. 354 КК України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу протидії корупційним злочинам.

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України).

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становили принципи та основні категорії діалектичного пізнання соціальних явищ та процесів, розвитку та взаємозв'язку об'єктів реальної дійсності, система загальнонаукових та спеціальних методів, які є засобами наукового пошуку в арсеналі гуманітарних, у тому числі й юридичних наук. Поряд із загальнонауковими та іншими універсальними методами дослідження застосовувались такі методи: історико-правовий – при вивченні історичних витоків та генезису кримінально-правової заборони підкупу працівника підприємства, установи чи організації (підрозділ 1.1); компаративістський – при виявленні загального, схожого, відмінного та унікального у кримінальному законодавстві України й іноземних держав (підрозділ 1.2); догматичний – під час виявлення недоліків у нормі КК України, що передбачає відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації (розділи 2 та 3); логіко-юридичний – для аналізу кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації (розділи 2 та 3); системно-структурний – для дослідження конкретних елементів норми про відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації (розділи 2 та 3); логіко-граматичний – при дослідженні деяких понять, які притаманні диспозиції ст. 354 КК України (розділи 2 та 3); діалектичний – під час дослідження кримінально-правових положень про відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації (розділи 2, 3 та 4); системного аналізу – для комплексного розгляду складових предмета дослідження як елементів єдиного цілого (розділи 2 та 3); структурно-функціональний – задля сприяння комплексному дослідженню об'єктивних та

суб'єктивних ознак підкупу працівника підприємства, установи чи організації (розділи 2 та 3). Комплексне застосування цих методів забезпечило всебічність, повноту, об'єктивність і достовірність дослідження.

Науково-теоретичну основу дослідження складають наукові розробки з кримінального права, кримінології, кримінального процесу, адміністративного права, адміністративно-деліктного права, філософії, компаративно-правові дослідження.

Нормативною базою дослідження є Конституція України, чинне законодавство про кримінальну та адміністративну відповідальність України та інших держав.

Емпіричну базу дослідження становить практика судів окремих регіонів України: матеріали 53 кримінальних проваджень, розглянуті судами України за ст. 354 КК України, статистичні дані Генеральної прокуратури України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, яке присвячене комплексному науковому аналізу складу підкупу працівника підприємства, установи чи організації, передбаченого ст. 354 КК України, в результаті чого розроблено науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за цей злочин. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати та сформулювати наукові положення, які, на думку дисертанта, становлять його новизну:

вперше:

- обґрунтовано, що кримінально-правової охорони, шляхом встановлення відповідальності за корупційний вплив на вчинення чи невчинення дій особою, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, потребує не тільки авторитет об'єднань громадян, але й авторитет окремих фізичних осіб, який повинен визнаватись об'єктом передбаченого ст. 354 КК України злочину у випадку використання ними найманої праці або виконання робіт чи надання послуг на їх користь іншими фізичними особами;

- доведено, що неправомірна вигода є предметом підкупу тільки у разі вчинення дій, пов'язаних з прийняттям пропозиції, обіцянки або одержанням, а так само проханням її надати (ч. 3 та ч. 4 ст. 354 КК України). У випадку вчинення пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди (ч. 1 та ч. 2 ст. 354 КК України) вона є засобом вчинення злочину (надаючи, обіцяючи чи пропонуючи неправомірну вигоду винний викликає у іншої особи конфлікт інтересів, впливаючи на вчинення або невчинення нею необхідної дії);

- встановлено, що обов'язковою ознакою суб'єктивної складової підкупу як єдиного складного двостороннього злочину (надання та одержання неправомірної вигоди), є кореспондуючий умисел сторін (суб'єктів). Особа, яка одержує неправомірну вигоду, усвідомлює фактичні й соціальні властивості не лише свого діяння, але й діяння, що вчиняється особою, яка надає таку вигоду (відповідно, суб'єкт, який надає таку вигоду, так само усвідомлює ці властивості);

удосконалено:

- положення щодо визначення безпосереднього об'єкта злочину,

передбаченого ст. 354 КК України як суспільних відносин, які забезпечують такий, що відповідає встановленим антикорупційним законодавством засадам діяльності осіб, які працюють, надають послуги чи виконують роботу відповідно до трудового чи іншого договору із фізичною чи юридичною особою і не є службовими особами чи особами, які надають публічні послуги;

– визначення поняття «вимагання неправомірної вигоди», шляхом віднесення до потерпілих при цьому способі вчинення злочину близьких родичів особи, у якій вимагається неправомірна вигода, у зв'язку з чим обґрунтовано доцільність внесення відповідних змін у примітку до ст. 354 КК України.

– систему аргументів, що суб'єкт злочинів, відповідальність за які передбачено ч. 3 та ч. 4 ст. 354 КК України, є спеціальним – це особа, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи (виконує роботу або надає послугу відповідно до трудового чи іншого договору з такою фізичною чи юридичною особою) і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги;

дістало подальший розвиток:

– система наукових поглядів про те, що об'єктивна сторона підкупу як єдиного складного двостороннього злочину складається одночасно із надання та одержання неправомірної вигоди у зв'язку із виконанням чи невиконанням особою, яка її отримує, певних дій, які від неї залежать. Підкуп слід вважати закінченим злочином з моменту вчинення його суб'єктами відповідних кореспондуючих дій. Інші дії, пов'язані із підкупом (пропозиція, обіцянка неправомірної вигоди – з однієї сторони, прийняття пропозиції, обіцянки, прохання надати таку вигоду – з іншої), повинні розглядатися як етапи вчинення підкупу, законодавчо закріплені як закінчені злочини (усічені склади злочинів);

– на підставі узагальнення та аналізу вітчизняного законодавства та законодавства зарубіжних країн, інших результатів дослідження сформульовано нову редакцію ст. 354 КК України.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки, пропозиції та рекомендації, наведені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки теоретичних засад кримінальної відповідальності за підкуп та інші корупційні правопорушення (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 10 січня 2017 року);

– у правотворчості – для вдосконалення положень КК України, Закону України «Про запобігання корупції», іншого антикорупційного законодавства тощо;

– у правозастосовній діяльності – для вдосконалення напрямів діяльності органів Прокуратури України, МВС України щодо кваліфікації підкупу працівника підприємства, установи чи організації, а також інших корупційних правопорушень;

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кваліфікація кримінальних правопорушень», підготовці підручників і навчальних посібників (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 7 лютого 2017 року).

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права і кримінології

факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ. Теоретичні положення та висновки, зроблені автором у процесі дослідження, оприлюднені на всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми господарського, адміністративного та кримінального права і процесу» (м. Донецьк, 15 березня 2014 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 30–31 березня 2014 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції» (м. Суми, 21–22 травня 2016 р.).

Публікації. Результати дослідження викладені у п'яти публікаціях, з яких: чотири статті розміщені у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, одній статті – у науковому періодичному виданні іншої держави з напрямку, з якого підготовлено дисертацію, та трьох тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Повний обсяг дисертації становить 207 сторінок, з них основний текст – 173 сторінки, список використаних джерел (247 найменувань) – 27 сторінок, додатки – 7 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначається його зв'язок з науковими програмами та планами, формулюються мета, задачі, визначається емпірична база, розкривається наукова новизна, наводяться відомості щодо апробації результатів роботи.

Розділ 1 «Кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у історико-правовому аспекті та аналіз зарубіжного законодавства» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історико-правовий аспект встановлення та розвитку кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації»* доводиться, що підґрунтям встановлення кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації стали норми, що передбачають відповідальність за підкуп службових осіб державних установ та інші форми хабарництва. Вперше відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у загальному виді була передбачена в Уложенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р. У цьому нормативно-правовому акті відповідальність державних службовців ще не була відокремлена від відповідальності за отримання неправомірної вигоди особою, що перебуває на державній чи громадській службі, проте Уложення визначило основні елементи складу цього злочину та передбачало чіткі санкції за його вчинення.

Норми чинного КК України продовжили розвиток кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, яка була започаткована ст. 155-2 і ст. 191-2 КК України 1960 р. Проведений у роботі

аналіз положень, якими передбачено кримінальну відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, доводить суперечливість та непослідовність державної політики в цьому питанні. Важливим досягненням українського законодавця у цій сфері є визнання підкупу працівника підприємства, установи чи організації корупційним злочином та узгодження положень КК України з вимогами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 р. (набула чинності з 01.03.2010 р.).

У підрозділі 1.2 *«Кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у законодавстві зарубіжних країн»* встановлено, що реалізація положень, аналогічних до ст. 354 КК України, в різних країнах має свої особливості, що стосуються: місця відповідної норми в структурі закону про кримінальну відповідальність, диференціації відповідальності різних категорій осіб, зокрема, залежно від їх належності до публічного або приватного сектору.

Дослідженням виявлено, що у переважній більшості законів про кримінальну відповідальність зарубіжних країн норми щодо підкупу працівника підприємства, установи чи організації містяться в розділах, присвячених відповідальності за економічні злочини. У законодавстві деяких штатів США підкуп працівників підприємства, установи чи організації віднесено до злочинів проти державного управління; за законодавством Великої Британії кримінальна відповідальність за підкуп працівників підприємства, установи чи організації не відділяється від підкупу державних службових осіб, а відповідальність за підкуп у державному та приватному секторах не відрізняється.

Кримінальні кодекси лише деяких країн (зокрема, Китаю, Молдови, Таджикистану, Узбекистану, Франції) містять окремі статті або розділи, присвячені кримінальній відповідальності за підкуп працівників підприємства, установи чи організації. У КК Білорусі відповідальність передбачена лише за прийняття незаконної винагороди працівником державного органу або іншої державної організації, що не є посадовою особою.

Особливістю законів про кримінальну відповідальність окремих зарубіжних країн (Великої Британії, Китаю, Фінляндії, Франції) є можливість застосування кримінальних покарань за підкуп працівника підприємства, установи чи організації або невжиття заходів запобігання зазначеним злочинам до юридичних осіб.

Розділ 2 «Характеристика об'єктивних ознак підкупу працівника підприємства, установи чи організації» вміщує в собі два підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Об'єкт підкупу працівника підприємства, установи чи організації»* доведено, що при визначенні безпосереднього об'єкта зазначеного корупційного злочину слід виходити з того, що його суспільна небезпека полягає у завданні шкоди суспільним відносинам через порушення антикорупційного законодавства. Саме через це спотворюється (порушується) нормальний порядок діяльності у будь-якій сфері, страждає авторитет органів влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Віднесення цього злочину до правопорушень у сфері економіки (господарської діяльності) не є достатнього обґрунтованим. Відносини в цих сферах можуть бути лише його додатковим об'єктом (школа якому заподіюється поряд із основним).

У новій редакції ст. 354 КК України було знято обмеження щодо форми власності утворення, до якого належить суб'єкт даного злочину (підприємство, установа, організація). Це вимагає узгодження наявної в ній вказівки на об'єкт злочину із чинним законодавством: використання замість терміну «підприємство, установа, організація» словосполучення «юридична особа», а також поширення кримінально-правової охорони на суспільні відносини, у яких фізичні особи використовують працю інших осіб й у зв'язку із цим виникає потреба в захисті їх інтересів, авторитету від корупційних посягань.

Додатковими факультативними об'єктами підкупу, передбаченого ст. 354 КК України, залежно від обставин вчинення конкретного злочину, слід вважати: суспільні відносини у сфері власності; суспільні відносини, що забезпечують конституційні права та свободи людини і громадянина; суспільні відносини, що регулюють належний порядок оплати праці; суспільні відносини у сфері господарської діяльності. При вимаганні неправомірної вигоди до ознак складу злочину слід віднести також додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт. Його зміст пов'язаний з тими інтересами, зашкодити яким погрожує винний. Ним можуть виступати відносини власності, фізична чи психічна недоторканність особи, її честь і гідність тощо.

У результаті аналізу процесу становлення поняття «неправомірна вигода» встановлено, що неправомірна вигода (на відміну від хабара) може мати як майнову, такі немайнову природу. Отже, визнання її предметом злочину можливе тільки за умови приєднання до наукової позиції, згідно якої предметами злочину є не лише матеріальні, але й нематеріальні утворення. З іншого боку, на підставі аналізу ролі неправомірної вигоди у механізмі підкупу зі сторони особи, яка пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, доведено, що вона повинна розцінюватися не як предмет злочину, а як засіб його вчинення.

У підрозділі 2.2 «Об'єктивна сторона підкупу працівника підприємства, установи чи організації» встановлено, що за своєю суттю підкуп – це єдиний складний двосторонній злочин, який складається з двох необхідних взаємопов'язаних елементів: давання й одержання неправомірної вигоди у зв'язку із виконанням чи невиконанням особою, яка її одержує особисто чи через третю особу, з використанням її становища певних дій на користь особи, яка надає неправомірну вигоду, чи третьої особи. У ст. 354 КК України, крім двох зазначених дій, які безпосередньо відображають механізм підкупу, передбачено як окремі злочини й діяння (пропозицію та обіцянку), які по суті є незакінченими посяганнями.

У роботі розглянуто ознаки всіх форм об'єктивної сторони підкупу та їх особливості, що впливають на конструкцію складу злочину. Встановлено, що терміни «обіцянка» та «пропозиція» у законодавстві України не є синонімами, не позначають одну й ту саму дію. На основі систематизації ознак діяння «обіцянка» визначено, що пропозицію слід вважати готуванням до обіцянки.

Прохання надати неправомірну вигоду відрізняється від вимагання неправомірної вигоди тим, що не передбачає обов'язковості виконання, залишає можливість відмови від нього. Доведено, що протизаконний вплив, пов'язаний із вимаганням, може бути спрямовано не безпосередньо на особу, яка має надати

неправомірну вигоду, а на її близьких осіб.

Обґрунтовано, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 354 КК України у формі пропозиції чи обіцянки надати неправомірну вигоду, слід вважати закінченим з моменту сприйняття особою, якій вона пропонується чи обіцяється, наміру винного надати їй неправомірну вигоду за вчинення або невчинення нею дій з використанням її становища в інтересах того, хто обіцяє чи пропонує незаконну вигоду, або в інтересах третьої особи. Передбачений ч. 3 ст. 354 КК України злочин є закінченим з моменту, коли особа, яка працює на користь юридичної чи фізичної особи, прийняла пропозицію чи обіцянку надати їй або третій особі неправомірну вигоду і той, хто її пропонував або обіцяв, усвідомив надану йому згоду, або коли особа, яка працює на користь юридичної чи фізичної особи, одержали неправомірну вигоду чи навіть тільки її частину. Вимагання неправомірної вигоди (ч. 4 ст. 354 КК України) слід вважати закінченим злочином з моменту висловлення вимоги щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду або її близьких родичів, або умисного створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів або щодо прав і законних інтересів її близьких родичів.

Склади злочинів підкупу у формі пропозиції або обіцянки надати неправомірну вигоду з однієї сторони, а також прийняття пропозиції або обіцянки одержати таку вигоду є усіченими (вони вважаються закінченими на стадії готування чи замаху). Склади злочинів підкупу у формі одержання неправомірної вигоди з однієї сторони, а з іншої – надання неправомірної вигоди є формальними (вважаються закінченими з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння).

Розділ 3 «Характеристика суб'єктивних ознак підкупу працівника підприємства, установи чи організації» охоплює два підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Суб'єкт підкупу працівника підприємства, установи чи організації» проаналізовано два види суб'єкта досліджуваного злочину: загального (особи, які обіцяють, пропонують чи надають неправомірну вигоду) та спеціального (особи, які перебувають на іншій стороні підкупу). Обґрунтовано, що перші, поряд із другими, повинні визначатися в антикорупційному законодавстві суб'єктами корупції та зазнавати відповідно до його положень певних обмежень прав та свобод у зв'язку із вчиненням таких злочинів.

При визначенні спеціального суб'єкта злочину (ч. 3 чи ч. 4 ст. 354 КК України) та виділенні його ознак було з'ясовано ознаки службової особи, які вирізняють її серед інших суб'єктів, виявлено такі ж ознаки особи, що надає публічні послуги, і тільки потім – спеціальні ознаки суб'єкта злочину за ч. 3 чи ч. 4 ст. 354 КК України, які відрізняють його не тільки від вказаних двох спеціальних суб'єктів, але й від загального суб'єкта.

Виявлено, що спеціального суб'єкта підкупу відповідно до ст. 354 КК України, слід відрізняти від службової особи за функціональним критерієм, відповідно до якого останньою повинна визнаватися особа, яка має право чи обов'язок керувати хоча б однією особою, або право чи обов'язок управляти чи розпоряджатися чужим майном.

Чіткому відмежуванню спеціального суб'єкта підкупу відповідно до ст. 354 КК України від особи, яка надає публічні послуги, заважає невизначеність на нормативно-правовому рівні чіткого переліку публічних послуг та відсутність в зазначеній статті вказівки на те, що її суб'єкт не є особою, яка надає публічні послуги. В роботі обгрунтована необхідність усунення вказаних недоліків.

Спеціальний суб'єкт підкупу відповідно до ст. 354 КК України відмежовується від інших суб'єктів за змішаним критерієм, відповідно до якого повинні бути встановлені формальна та функціональна ознаки цього суб'єкта. Відповідно до формальної ознаки спеціальним суб'єктом злочину, передбаченого ч. 3 та ч. 4 ст. 354 КК України, повинна вважатися особа, яка працює відповідно до трудового чи іншого договору або з інших законних підстав на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану із наданням публічних послуг. Функціональна ознака вказує, що така особа підкуповується з метою вчинення (невчинення) дій з використанням становища, пов'язаного із працею на користь фізичної чи юридичної особи.

У підрозділі 3.2 «Суб'єктивна сторона підкупу працівника підприємства, установи чи організації», виходячи із отриманого висновку, що підкуп – це єдиний двосторонній злочин (надання – одержання неправомірної вигоди), суб'єктивна сторона підкупу вивчалася шляхом аналізу особливостей змісту психічної діяльності вигодонадавача і вигодонабувача в ході вчинення кожним своєї частини діяння та дослідження їх взаємозв'язку.

Обгрунтовано, що вина вигодонадавача і вигодонабувача виражається у формі прямого умислу, оскільки склади злочинів як надання, так і одержання неправомірної вигоди є формальними. Зміст вини сторін підкупу при цьому полягає в усвідомленні ними суспільної небезпечності їх взаємоспрямованих діянь як таких, що містять ознаки корупції.

При наданні неправомірної вигоди особа усвідомлює, що: 1) вигода, яку вона пропонує, обіцяє чи надає, якщо вона навіть не носить майнового характеру, є предметом підкупу; 2) її пропозиція, обіцянка чи надання носить неправомірний характер; 3) одержувачем зазначеної вигоди є особа, яка не є службовою чи особою, яка надає публічні послуги, але є особою, яка працює на юридичну особу за договором; 4) неправомірна вигода є винагородою за виконання чи невиконання працівником певної дії; 5) така дія пов'язана з використанням становища працівника чи договором, за яким працює особа і 6) дія повинна бути здійснена в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах вказаної ним третьої особи.

Прямим умислом особи, яка одержує неправомірну вигоду, охоплюється те, що: 1) предмети, переваги, пільги, послуги тощо, які одержуються, мають вигідний характер; 2) їх одержання є неправомірним; 3) одержуються зазначені предмети, переваги, пільги, послуги тощо за виконання чи невиконання нею дії, тобто є винагородою; 4) названі дії пов'язані з використанням особою своїх прав чи обов'язків за договором і 5) ці дії повинні бути здійснені в інтересах вигодонадавача, чи в інтересах вказаної ним третьої особи.

Виявлено, що діяння та результати вигодонадавача і вигодонабувача, яких вони прагнуть в ході вчинення підкупу, є очевидно взаємоспрямованими, а тому відповідно до такого характеру їх умислів загальний умисел їх єдиного

двостороннього злочину можна назвати кореспондуючим. Кореспондуючий умисел сторін підкупу виражається в такому: прямим умислом вигодонадавача охоплюється те, що в якості винагороди за виконання чи невиконання дій з використанням становища, яке працівник займає на підприємстві, в установі чи організації, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах будь-яких осіб, без законних на те підстав вказаній особі надається певна вигода майнового чи немайнового характеру і що остання відноситься до такої вигоди як до неправомірної; прямим умислом вигодоодержувача охоплюється, що в якості винагороди за виконання чи невиконання ним дій з використанням його становища на підприємстві, в установі чи організації, або прав чи обов'язків, встановлених в договорі, за яким він працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах будь-яких осіб, незаконно одержується вигода майнового чи немайнового характеру і, що особа, яка її надає, відноситься до неї як до неправомірної.

Проаналізовано різні варіанти поведінки, яка не містить зазначеного кореспондуючого умислу з однієї чи обох сторін розглядуваних відносин та наведено відповідні варіанти її кримінально-правової оцінки (зокрема, виключення кваліфікації діянь однієї чи обох їх сторін як підкупу за ст. 354 КК України).

Інші форми діянь, передбачені ст. 354 КК України (крім надання й одержання неправомірної вигоди) є по суті підготовкою до вчинення підкупу, то вони вчиняються лише з прямим умислом.

Одержання неправомірної вигоди завжди вчиняється з певною метою. Вона поглинається самим діянням і не потребує окремого встановлення. Для надання неправомірної вигоди метою є вчинення (невчинення) певних дій особою, якій надається неправомірна вигода. Для усічених складів злочинів (пропозиція, обіцянка, прийняття пропозиції, обіцянки неправомірної вигоди, прохання надати таку вигоду) мета є обов'язковою. Особа, яка пропонує чи, тим більше, обіцяє надати неправомірну вигоду, має своєю метою схилити особу, якій бажає надати таку вигоду, до вчинення чи невчинення нею певних дій. Потенційний вигодонабувач, який прийняв пропозицію чи обіцянку надати неправомірну вигоду або, тим більше, прохає її надати, звичайно має за мету одержання цієї вигоди. Вказане демонструє наявність тісного взаємного зв'язку мети та прямого умислу на вчинення вказаних дій відповідно для кожного виду суб'єкта досліджуваного злочину.

Мотиви пропозиції, обіцянки та надання неправомірної вигоди можуть бути будь-якими. Вони витікають з інтересів вигодонадавача або третіх осіб та не є обов'язковими для даного складу злочину (на кваліфікацію не впливають). Мотиви прийняття пропозиції, обіцянки неправомірної вигоди, прохання її надання або її одержання витікають із вигідності неправомірної вигоди для особи, яка її може одержати чи одержує. Ці мотиви не завжди є корисливі, оскільки неправомірна вигода може носити не тільки майновий, але й немайновий характер.

ВИСНОВКИ

Дисертація містить теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що виявляється у комплексній кримінально-правовій характеристиці

підкупу працівника підприємства, установи чи організації та формулюванні на цій основі пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності кримінально-правової кваліфікації діянь, пов'язаних з підкупом. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, серед них найбільш суттєвими є наступні.

1. Дослідженням пам'яток кримінального законодавства, а також опрацюванням матеріалів, які відбивають історичний досвід формування вітчизняного законодавства про протидію корупції кримінально-правовими засобами доведено послідовність, обґрунтованість та відповідність встановлення кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у КК України тенденціям протидії хабарництву, а у подальшому – корупції в цілому.

2. У результаті порівняльно-правового дослідження кримінального законодавства зарубіжних країн встановлено, що переважна більшість законів про кримінальну відповідальність відносять норми про підкуп працівника підприємства, установи чи організації до економічних злочинів (КК Республіки Білорусь, Грузії, Киргизії, Латвії, Польщі, РФ, Таджикистану, Узбекистану тощо). Розміщення норм про відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації або норм, які його поглинають, у окремих розділах (главах), залежить від сфери діяльності, що поставлена під охорону – публічна чи приватна, а також суб'єкта його вчинення – службова (посадова) особа або особа, що такою не є.

3. На підставі аналізу чинного трудового та цивільного законодавства обґрунтовано необхідність встановлення кримінально-правової охорони не тільки авторитету об'єднань громадян, але й авторитету окремих фізичних осіб. Фізичні особи, поряд із підприємствами, установами чи організаціями, іншими юридичними особами, є повноцінними учасниками трудових та інших відносин, що виникають на основі договору чи інших підстав. Фізичні особи є не тільки працівниками та виконавцями, а й самі виступають у якості роботодавця, замовника чи іншим чином використовують найману працю інших фізичних осіб на свою користь. У випадку підкупу таких осіб, які працюють на користь фізичної особи, авторитет такої фізичної особи виступає у якості об'єкта злочину.

4. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 354 КК України, слід визнавати суспільні відносини, які забезпечують такий, що відповідає встановленим антикорупційним законодавством засадам діяльності осіб, які працюють, надають послуги чи виконують роботу відповідно до трудового чи іншого договору із фізичною чи юридичною особою і не є її службовими особами чи особами, які надають публічні послуги.

5. Неправомірна вигода може виступати предметом підкупу тільки у разі вчинення дій, пов'язаних з прийняттям пропозиції, обіцянки або одержанням, а так само проханням надати таку вигоду (ч. 3 та ч. 4 ст. 354 КК України), тобто зі сторони вигодоодержувача. Неправомірна вигода не може бути визнана предметом підкупу відповідно до ч. 1 та ч. 2 ст. 354 КК України, тобто зі сторони вигодонадавача. У цьому випадку неправомірна вигода є засобом вчинення злочину і досягнення необхідного результату – здійснення або нездійснення певної дії на користь вигодонадавача чи на користь третьої особи. Вигодонадавач надаючи, обіцяючи, пропонуючи неправомірну вигоду, створює у вигодоодержувача конфлікт

інтересів, впливаючи на вчинення або невчинення ним певної дії із використанням свого становища.

6. Об'єктивна сторона підкупу як єдиного складного двостороннього злочину складається із давання й одержання неправомірної вигоди у зв'язку із виконанням чи невиконанням особою, яка її одержує особисто чи через третю особу, з використанням її становища певних дій на користь особи, яка надає неправомірну вигоду, чи третьої особи. Підкуп слід вважати закінченим злочином з моменту вчинення його суб'єктами відповідних кореспондуючих дій. Інші дії, пов'язані із підкупом (пропозиція, обіцянка неправомірної вигоди – з однієї сторони, прийняття пропозиції, обіцянки, прохання надати таку вигоду – з іншої), можна розглядати як етапи вчинення підкупу, законодавчо визнані закінченими злочинами (усічені склади злочинів).

7. Суб'єкт злочинів, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 354 КК України, є загальним. Суб'єктом злочинів, відповідальність за які передбачено ч. 3 та ч. 4 ст. 354 КК України, є спеціальний суб'єкт – особа, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги. Особою, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи, слід вважати особу, яка виконує роботу або надає послугу від імені такої фізичної чи юридичної особи відповідно до трудового чи іншого договору або на інших законних підставах.

8. Обов'язковою ознакою суб'єктивної складової підкупу як єдиного складного двостороннього злочину (надання та отримання неправомірної вигоди) є кореспондуючий умисел сторін (вигодонадавача та вигодоодержувача). Указаний умисел характеризується тим, що особа, яка отримує неправомірну вигоду, усвідомлює як ознаки свого діяння, так і всі ознаки діяння, що вчиняється особою, яка її надає, і навпаки: прямим умислом вигодонадавача охоплюється, що в якості винагороди за виконання чи невиконання дій з використанням становища вигодоодержувача в інтересах будь-яких осіб, без законних на те підстав вигодоодержувачу надається певна вигода майнового чи немайнового характеру і що вигодоодержувач відноситься до такої вигоди як до неправомірної; відповідно прямим умислом вигодоодержувача охоплюється, що в якості винагороди за виконання чи невиконання ним дій з використанням його становища в інтересах будь-яких осіб, незаконно одержується вигода майнового чи немайнового характеру і, що вигодонадавач відноситься до неї як до неправомірної.

9. На підставі узагальнення та аналізу вітчизняного законодавства та законодавства зарубіжних країн, інших результатів дослідження запропоновано положення ст. 354 КК України викласти в такій редакції:

«Стаття 354. Підкуп особи, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи

1. Пропозиція чи обіцянка особі, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи не вчинення особою, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи, будь-яких дій з використанням становища, пов'язаного із працею на користь фізичної чи юридичної особи, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, –

караються ...

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються ...

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання особою, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, пов'язаного із працею на користь фізичної чи юридичної особи, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, –

караються ...

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, – караються ...

5. Особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди, передбачені в статтях 368-3, 369 цього Кодексу, були вчинені по відношенню до осіб, визначених у частині четвертій статті 18 цього Кодексу.

Примітка 1. Під особою, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи, слід розуміти особу, яка виконує роботу або надає послугу від імені такої фізичної чи юридичної особи відповідно до трудового чи іншого договору або на інших законних підставах.

2. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

3. Під пропозицією у статтях 354, 368, 368-3–370 слід розуміти висловлення особі, яка працює на користь фізичної чи юридичної особи і не є службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, службовій особі або особі, яка надає публічні послуги, наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

4. Повторним у статтях 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними статтями.

5. У статтях 354, 368, 368-3 і 368-4 цього Кодексу під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає

неправомірну вигоду або її близьких родичів, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів або щодо прав і законних інтересів її близьких родичів».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Овод К. К. Кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у законодавстві зарубіжних країн / К. К. Овод // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2014. – № 2 (49). – С. 94–109.
2. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика спеціального суб'єкта злочину, передбаченого ст. 354 КК України / К. К. Овод // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2014. – № 3 (50). – С. 163–173.
3. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика мотиву та мети як ознак суб'єктивної сторони підкупу працівника підприємства, установи чи організації / К. К. Овод // Право.ua. – 2016. – № 3. – С. 141–146.
4. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика вини як ознаки суб'єктивної сторони підкупу працівника підприємства, установи чи організації / К. К. Овод // Верховенство права. – 2017. – № 1. – С. 143–149.
5. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика предмету підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України) / К. К. Овод // Наше право. – 2017. – № 1. – С. 139–144.
6. Овод К. К. Вимагання неправомірної вигоди як спосіб вчинення підкупу відповідно до КК України / К. К. Овод // Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [30–31 березня 2014 року, м. Ужгород]. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 211–212.
7. Овод К. К. Надання та одержання неправомірної вигоди як способи вчинення підкупу відповідно до ст. 354 КК України / К. К. Овод // Актуальні проблеми господарського, адміністративного та кримінального права і процесу : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених [15 березня 2014 р., м. Донецьк]. – Донецьк : ООО «Цифровая типография», 2014. – С. 204–206.
8. Овод К. К. Перспективи прийнятих заходів щодо протидії корупційним кримінальним правопорушенням на сучасному етапі розвитку України / К. К. Овод // Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції : Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції [21-22 травня 2016 року, м. Суми] / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. – Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2016. – С. 163–167.

АНОТАЦІЇ

Овод К. К. Кримінально-правова характеристика підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України). – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2017.

Дисертацію присвячено комплексному науковому аналізу складу підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України), у результаті чого розроблено науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за цей злочин.

У межах дослідження доведено обґрунтованість та відповідність встановлення кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації у КК України сучасним загальносвітовим тенденціям протидії корупції. Обґрунтовано необхідність встановлення кримінально-правової охорони не тільки авторитету об'єднань громадян, але й авторитету фізичних осіб, у випадку використання ними найманої праці або виконання робіт чи надання послуг на їх користь іншими фізичними особами. Наведено аргументи щодо розгляду неправомірної вигоди не тільки у якості предмету підкупу, але й засобу вчинення злочину. Визначено, що підкуп є єдиним складним двостороннім злочином, що складається одночасно із надання та одержання неправомірної вигоди, обов'язковою ознакою якого є кореспондуючий умисел сторін. Надано визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 354 КК України, охарактеризовано об'єктивну та суб'єктивну сторони складу, сформульовано визначення поняття «вимагання неправомірної вигоди», спеціального суб'єкта цього злочину.

На підставі узагальнення та аналізу вітчизняного законодавства та законодавства зарубіжних країн, а також інших результатів дослідження, сформульовано авторську редакцію ст. 354 КК України.

Ключові слова: корупційний злочин, неправомірна вигода, обіцянка неправомірної вигоди, одержання обіцянка неправомірної вигоди, підкуп, працівник, пропозиція неправомірної вигоди.

Овод Е. К. Уголовно-правовая характеристика подкупа работника предприятия, учреждения или организации (ст. 354 УК Украины). – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2017.

Диссертация посвящена комплексному научному анализу состава преступления «Подкуп работника предприятия, учреждения или организации», предусмотренного ст. 354 УК Украины, в результате чего разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по совершенствованию законодательной регламентации уголовной ответственности за это преступление.

В рамках работы в результате обобщения и анализа исторического опыта формирования отечественного законодательства и сравнительно-правового исследования законодательства зарубежных стран, доказана обоснованность и соответствие установления уголовной ответственности за подкуп работника предприятия, учреждения или организации в УК Украины современным общемировым тенденциям противодействия коррупции.

Обоснована необходимость установления уголовно-правовой охраны не только авторитета объединений граждан, но и отдельных физических лиц при использовании ими чужого труда. Приведены аргументы относительно рассмотрения неправомерной выгоды предметом подкупа только в случае совершения действий, связанных с принятием предложения, обещанием или получением, а также просьбой предоставить такую выгоду, в случае же совершения деяния в форме предложения, обещания или предоставления ее следует считать средством совершения преступления, поскольку предоставляя, обещая или предлагая неправомерную выгоду, виновное лицо вызывает у другого лица конфликт интересов, влияя на совершение или несвершение им необходимого действия.

Получило дальнейшее развитие аргументация того, что объективная сторона подкупа как единого сложного двустороннего преступления состоит одновременно из предоставления и получения неправомерной выгоды в связи с выполнением или невыполнением лицом, которое ее получает, определенных действий, которые от него зависят. Рассмотрены особенности форм деяний, конструкции различных составов подкупа, специфика момента окончания преступления.

Установлено, что обязательным признаком субъективной составляющей подкупа, как единого сложного двустороннего преступления, является корреспондирующий умысел сторон. Указанный умысел характеризуется тем, что лицо, получающее неправомерную выгоду, осознает как признаки своего деяния, так и все признаки деяния, совершаемого лицом, которое ее предоставляет, и наоборот.

Сформулированы понятия «вымогательство неправомерной выгоды» и специального субъекта этого преступления.

На основании обобщения и анализа отечественного законодательства и законодательства зарубежных стран, других результатов исследования сформулирована новая редакция ст. 354 УК Украины.

Ключевые слова: коррупционное преступление, неправомерная выгода, подкуп, обещание неправомерной выгоды, работник предприятия, учреждения или организации, предложение неправомерной выгоды.

Ovod K. K. Criminal and Legal Characteristics of Bribing an Employee of an Enterprise, Institution or Organization (the Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine). – *Published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, Speciality 12.00.08. – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2017.

The thesis is focused on the comprehensive scientific analysis of bribing an employee of an enterprise, institution or organization (the Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine). As the result the author has elaborated scientifically grounded propositions and recommendations on improving legislative regulation of the criminal liability for this crime.

The author of the research has proved the validity and appropriateness of establishing criminal liability for bribery of employees of enterprises, institutions or organizations in the Criminal Code of Ukraine to modern global tendencies of combating corruption. The author has grounded the necessity of establishing criminal and legal protection of not only the authority of citizens associations, but also the authority of individuals in the case of using of hired labor or performing the works or providing services for their benefit by other individuals. Arguments for consideration of illegal benefit not only as a subject of bribery, but also as a mean of committing a crime, have been provided. It has been determined that bribery is the only complex bilateral offense consisting of both giving and receiving illegal benefits, the mandatory feature of which is the corresponding intent of the parties. The author has provided the definition of the direct object of the crime under the Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine, has characterized the objective and the subjective sides of the *corpus delicti*, has formulated the definition of “extortion of illegal benefit”, special subject of this crime.

Based on the generalization and analysis of the domestic legislation and foreign countries’ legislation, as well as other results of the research the author has formulated own revised edition of the art. 354 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: corruption crime, illegal benefit, promise for illegal benefit, receiving illegal benefit, bribing, an employee, offer of illegal benefit.

Підписано до друку 17.05.2017 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60х84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27.